

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

д. е. н., професор Коваленко В. В.

Україна, м. Одеса, Одеський національний економічний університет

Abstract. The article is devoted to the definition of control consumer bank loan. The author had the main problems of risk management of consumer bank loans classified: the base problems of management risk banking consumer credit, include: low income households, high interest rates in this area of lending, not stability of the national currency, lack of credit supply of banks breaks between terms of attracting and amounts of assets and liabilities (liquidity risk).

The purpose of the article the study of theoretical and methodological principles of risk management in consumer bank lending.

The article highlights areas of improvement of the risk management system of consumer bank loans, namely: the accumulation and analysis of new tools and types of consumer credit, as well as documentary and methodological support them; planning and organization department of the credit committee of consumer finance, risk management and security of banks towards minimizing the risks of consumer credit; development and selection measures the size and terms of allocation of funds for consumer loans, taking into account regional priorities concerning the needs of the population; development of standards actions of the bank in the lending process, especially in the implementation of certain types of consumer credit risk.

Keywords: bank, consumer finance, risk, risk management, consumer bank lending scoring, credit portfolio

Постановка проблеми. Споживче банківське кредитування виступає одним із засобів задоволення потреб домашніх домогосподарств. За останній період розвитку банківського бізнесу, цей напрямок супроводжується достатньо високими ризиками, пов'язаними з низьким рівнем доходів домашніх домогосподарств, високими процентними ставками за даним напрямом кредитування, не стійкістю курсу національної грошової одиниці, дефіцитом кредитної пропозиції банків, розриви між термінами залучення та сумами активів та пасивів (ризик ліквідності). Як зазначає автор у монографії «Антикризове управління у забезпечення фінансової стійкості банківської системи», темпи зростання споживчого кредитування повинні складати 15 % у рік (в Україні, у 2006 році – 30-40 %, у порівнянні з 2005 роком – зростання склало 2,3 рази), що в кінцевому підсумку стало однією із передумов виникнення кризи у 2008 році [1, с. 66]. Тому, на сьогодні, актуалізується питання управління ризиками споживчого кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку споживчого банківського кредитування присвячені наукові праці В. Бороноса [2], О. Дзюблюка [3], О. Лаврушина [4], О. Кіріченко [5], О. Петрікової [6], Л. Торубки [7] та багатьох інших.

Невирішені раніше частин загальної проблеми. Залишаються не вирішеними питання систематизації ризиків, пов'язаних із споживчим банківським кредитуванням та методів їх мінімізації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад управління ризиками споживчого банківського кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» споживчий кредит – це кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) фізичним особам на придбання споживчих товарів та послуг у тимчасове користування, під процент, на умовах забезпечення, строковості, платності та цільової спрямованості [8].

Об'єктом кредитування може бути практично будь-який предмет споживання (товар або послуга). Кредитують купівлю житла, побутової і оргтехніки, автомобілів, оплату навчання, відпочинку, лікування, проведення ремонту квартир і будинків. Економічною мовою, споживчий кредит – це кредит, який надається тільки в національній валюті фізичним особам – резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і повертається в розстрочення, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору. Споживчий кредит – це кредит, який видається фізичній особі на її власні потреби [7, с. 227].

Сучасний стан споживчого банківського кредитування супроводжується високими ризиками щодо їх надання, які можна класифікувати як макроекономічні та мікроекономічні (рис. 1).

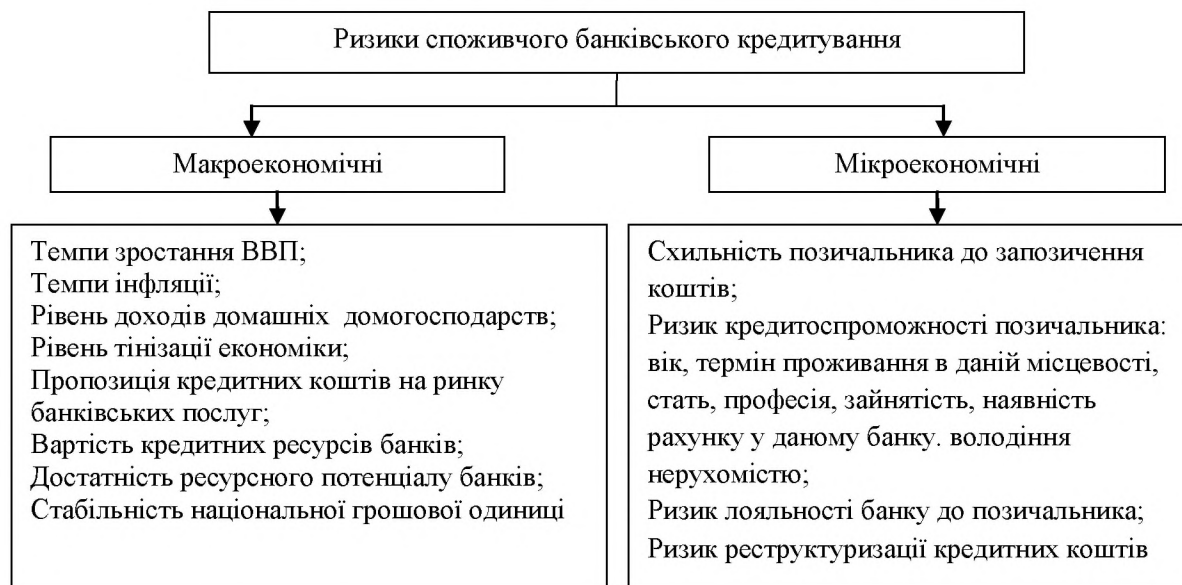

Рис. 1. Класифікація ризиків споживчого банківського кредитування
Джерело: розробка автора

Для виявлення основних положень управління ризиками банківського споживчого кредитування, автор статті вважає за доцільне розглянути основні тенденції розвитку даного сегменту ринку банківських послуг.

Як видно з даних таблиці 1, загальні обсяги кредитування банками України мають тенденцію до зменшення. Так, у 2015 році загальні обсяги кредитування зменшилися у порівнянні з попереднім роком на 4,1 % або 41,27 млрд грн. Хоча з початку 2016 р. клієнтський кредитний портфель, навпаки, продемонстрував позитивну тенденцію та зріс на 18,85 млрд грн. Зростання відбулося за рахунок збільшення корпоративного кредитного портфелю (на 19,7 млрд грн. з початку року 2016 р.) та склав за I квартал поточного року 805,62 млрд грн. Водночас, за цей же період обсяг кредитів наданих домашнім господарствам скоротився на 1,4 млрд грн. 150,96 млрд грн.

Таблиця 1. Динаміка основних показників розвитку кредитування банками України станом на 01.01.2009 по 01.01.2016 рр.

	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Кредити надані, млн грн	747348	755030	825320	815327	911402	1006358	965093
Темпи зростання наданих кредитів, %	94,33	101,03	109,31	98,79	111,78	110,42	95,90
з них:							
кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн грн	474991	508288	580907	609202	698777	802582	785918
Темпи зростання кредитів, що надані суб'єктам господарювання, %	100,51	107,01	114,29	104,87	114,70	114,86	97,92
кредити, надані фізичним особам, млн грн	222538	186540	174650	161775	167773	179040	152371
Темпи зростання кредитів, що надані фізичним домогосподарствам, %	82,77	83,82	93,63	92,63	103,71	106,72	85,10

Джерело: розраховано автором за матеріалами [9]

Представлена динаміка темпів зростання кредитного портфелю банків України, констатує той факт, що на сьогодні, банками України надається перевага кредитуванню корпоративних клієнтів. Зазначене свідчить про високий ризик кредитування домашніх домогосподарств.

Слід відмітити, що до індикаторів, які відзначають ризиковість банків щодо споживчого банківського кредитування слід віднести поведінку показників питомої ваги кредитування домашніх господарств у сукупних активах банків, створення банками резервів під кредитну заборгованість, співвідношення кредитів, наданих домашнім домогосподарствам до ВВП (рис. 2).

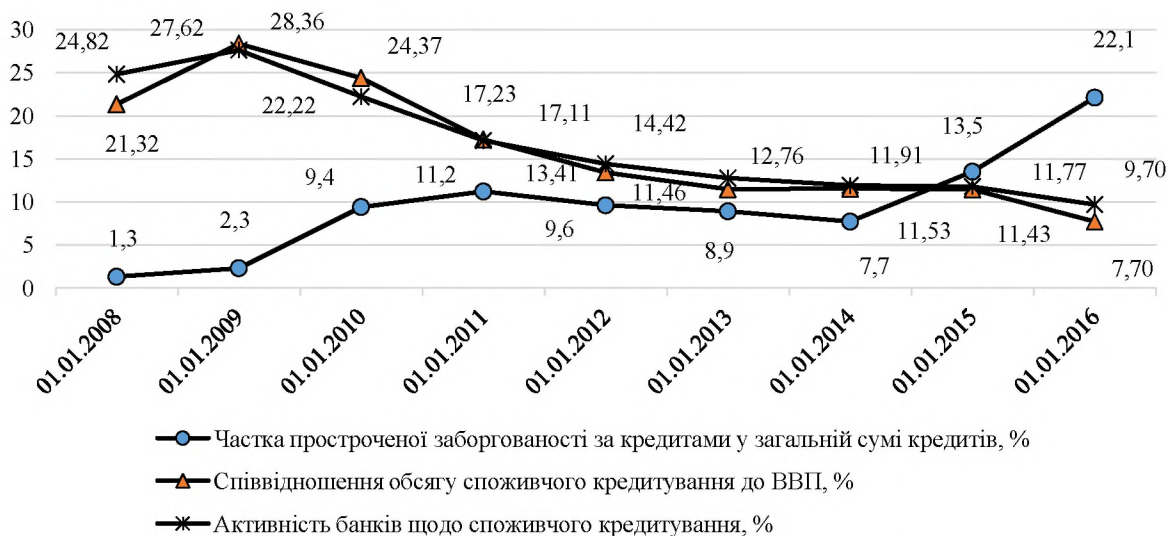

Рис. 2. Динаміка індикаторів ризикованості споживчого банківського кредитування станом на 01.01.2008 по 01.01.2016

Джерело: розраховано автором за матеріалами [9;10]

Як свідчать дані рисунку 2, індикатори ризикованості споживчого кредитування для банків України щодо показників співвідношення обсягу споживчого кредитування до ВВП та активності банків щодо споживчого кредитування мають тенденцію до зменшення. Дані значення свідчать про достатньо високий рівень ризикованості споживчого кредитування, так як зростають резерви простроченої заборгованості за кредитами в загальній їх сумі.

Станом на 01.01.2016 р. найбільші обсяги виданих споживчих кредитів видані банками ПАТ «Приватбанк» (30 273,12 млн грн.); ПАТ «Укрсоцбанк» (22 447,64 млн грн.); ПАТ «Райффайзен банк Аваль» (20 432,69 млн грн.), ПАТ ОТП Банк (9 561,67 млн грн.); ПАТ Альфа-Банк (6 204,32 млн грн.) [11].

Таким чином, можна зробити певний підсумок, що споживче банківське кредитування на сьогодні для банків - є достатньо ризикованим бізнес-продуктом.

Висновки та подальші розвідки дослідження. Основним змістом удосконалення окремих положень системи управління ризиками споживчим кредитування повинні бути:

- накопичення та аналіз нових інструментів та видів споживчого кредитування, а також методичного і документального їх забезпечення;
- планування та організація відділу кредитного комітету з споживчого кредитування, управління ризиками та служби безпеки банків у напрямку мінімізації ризиків споживчого кредитування;
- розробка та відбір заходів впливу на розміри та умови виділення коштів на споживче кредитування, врахування регіональних пріоритетів щодо потреб населення;
- встановлення постійної взаємодії між суб'єктом кредитування (домашнім господарством) та відповідними структурними підрозділами банку;
- розробка стандартів дій працівників банку у процесі кредитування, особливо у процесі реалізації окремих видів ризику споживчого кредитування (рис. 3).

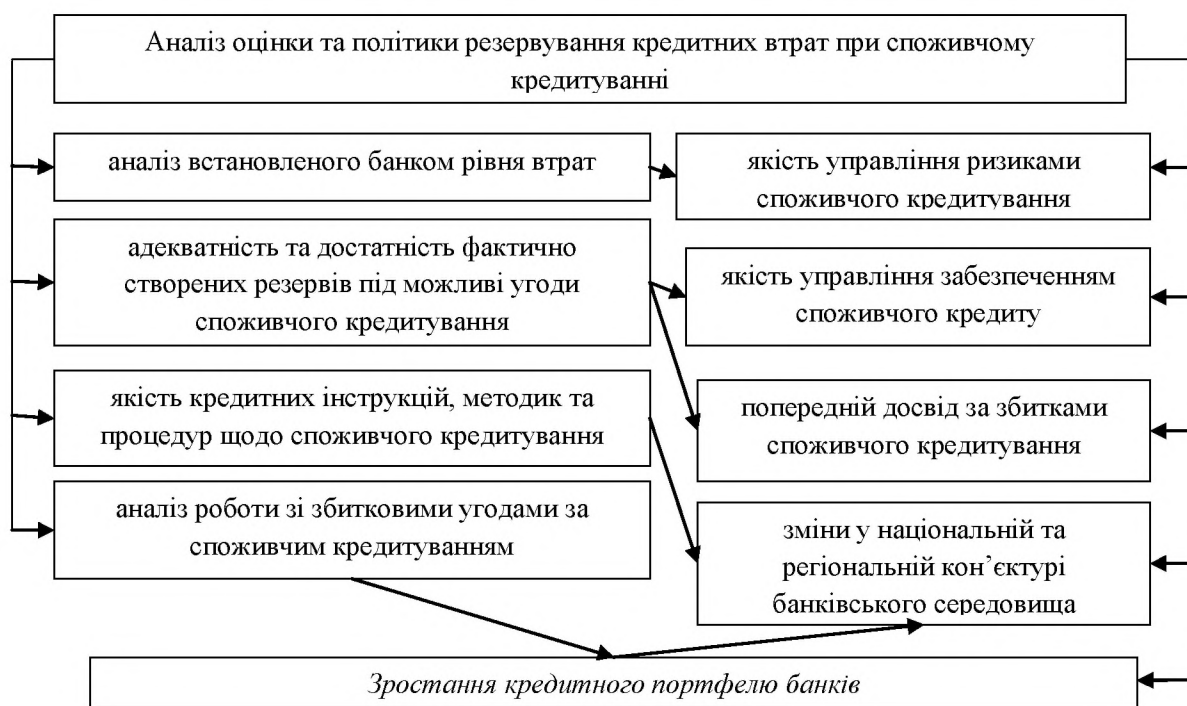

Рис. 3. Аналіз оцінки та політики резервування кредитивних втрат від споживчого кредитування
Джерело: власна розробка автора

Споживче банківське кредитування повинно активно розвиватися у вітчизняній банківській практиці, що позитивно позначається на економіці як банківського сектору, так і економіці України в цілому. Проте потрібно вирішити низку завдань:

- зосередити увагу банків на привабливість розвитку сектору банківського споживчого кредитування населення, поточний рівень якого в розрахунку на душу населення в Україні в шість разів нижчий від середньоєвропейського;
- ініціювати участь банківських установ у створенні та розширенні діяльності кредитних бюро для формування кредитної історії всіх фізичних осіб, які коли-небудь зверталися за кредитом у будь-яку кредитну установу країни;
- зосередити зусилля кредитних ризик-менеджерів на розробленні та вдосконаленні скорингових систем, за допомогою якої на основі кредитної історії «минулих» клієнтів банк намагається визначити, наскільки велика ймовірність, що конкретний потенційний позичальник поверне кредит у визначений термін (вважаємо цікавою методикою запропонованою Н.М. Внуковою [12];
- використати досвід кредитування банків для формування вибірок достатніх обсягів із поділом клієнтів на «добрих» і «поганих» з виділом основних входних параметрів скорингових моделей;
- здійснювати вибір найбільш адекватних методів для побудови класифікаційної функції скорингової моделі: дискримінантний аналіз, класифікаційне дерево (рекурсивне розбиття), нейронні мережі, генетичний алгоритм, метод найближчих сусідів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: монографія / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 198 с.
2. Борнос В.Г. Кредитні ризик та їх наслідки для банківської системи України / В.Г. Борнос, О.О. Влізько // Вісник «СумДУ». – Серія «Економіка». – 2010. – №1. – Т.2. – С. 182-187.
3. Дзюблук О. Механізм забезпечення якості кредитного портфелю й управління кредитним ризиком банком в період кризових явищ економіки України / О. Дзюблук // Журнал Європейської економіки. – 2010. – Т. 9 (№1). – С. 108-124.
4. Банковские риски: учебник / коллектив авторов; под ред. О.И. Лаврушина, Н.И. Валенцевой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : КНОРУС, 2016. – 292 с.

5. Кириченко О. А. Банківське кредитування споживчого ринку: проблеми розвитку / О.А. Кириченко, Л. В. Патерікіна // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – 7(85). – С.182–199.
6. Петрикiвa О.С. Особливості організації споживчого кредитування: проблеми та перспективи / О.С. Петрикiвa, М.В. Цеберман // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – №2 (14). – С. 38-48.
7. Торубка Л. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан і напрями розвитку / Л. Торубка // Вісник Університету банківської справи. – 2011. – № 3 (12). – С. 227-230.
8. Про банки та банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України, прийнятий Верховною радою України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
9. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id.
10. Валовый внутренний продукт [Электронный ресурс]. – Insider. – Режим доступа: <http://insiders.com.ua/spravochnik/valovoj-vnutrennij-produkt>.
11. Асоціація Українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=11715&menu=104&Itemid=112.
12. Внукова Н. М. Васильєва М. О. Управління кредитним ризиком у споживчому кредитуванні / Н.М. Внукова, М.О. Васильєва // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць / ХІБС УБС НБУ. – 2009. – Вип. 1. – С. 71–76.

DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL MANAGEMENT IN ENERGY SECTOR OF UZBEKISTAN

Jalilov Panji Toirovich

Uzbekistan, Tashkent State University Of Economics

Abstract. *Uzbekistan is endowed with considerable primary energy resources, particularly fossil fuels. The country has experienced rapid economic development over the past decade and is aiming at even higher growth targets in the future. Careful management of energy resources, provision of reliable supply and efficient end-use are critical for supporting Uzbekistan's economic growth and improving the welfare of its citizens. The energy sector should be conducive to economic growth and development and not become a constraint due to increasing operational inefficiencies, unreliable supply and high energy costs. The country is likely to face significant energy related challenges in the short- and long term. Therefore, it will be important that the Government, energy sector entities and donors recognize these challenges early on and work together to find appropriate solutions.*

Introduction.

Uzbekistan has considerable primary energy resources, particularly fossil fuel. The proven reserves are estimated at about 1.8 trillion cubic meters (tcm) of gas, 0.6 billion barrels of oil, and 1.9 billion tons of coal. Most of the gas and oil reserves are located in the South-Western parts of the country. At current production rates, the proven reserves are estimated to last 31, 22 and 95 years respectively. The total undiscovered resources are estimated to be substantially larger.

Natural gas is the primary fuel in the energy supply mix. It accounts for 82 percent of total primary energy supply followed by oil, hydro, and coal. In 2001-2010, production of gas increased by 13 percent reaching 59 billion cubic meters (bcm), driven by substantial investments in exploration and development of gas fields. Gas exports reached 14 bcm in 2010 - a six-fold increase from 2001. Due to depletion of existing fields, production of oil reduced, reaching 87,000 barrels/day in 2010 - 50 percent decrease from 2001. As a result, Uzbekistan became a net crude oil importer since 2009. The Government recognizes the significance of the energy sector. Energy sector accounts for 7 percent of GDP and nearly 50 percent of capital investments.² Natural gas was the largest source of export revenue in 2010, accounting for 25 percent (US\$3.2 billion) of total commodity exports. Given the importance of the energy sector to the economy, it is a key component of the Government's investment program for 2011- 2015. The energy sector accounts for almost US\$34 billion, or 72 percent, of the Government's investment program. Sustainable development of the sector will help the Government realize the development agenda under the